

<https://doi.org/10.30836/igs.1025-6814.2021.2.233532>
УДК 624.131(477)

Т.В. КРІЛЬ

Інститут геологічних наук НАН України, Київ, Україна
E-mail: kotkotmag@gmail.com

ПАМ'ЯТІ ВИДАТНОГО ІНЖЕНЕРА-ГЕОЛОГА МИХАЙЛА ГОРДІЙОВИЧА ДЕМЧИШИНА (17 вересня 1934 — 5 квітня 2021)

Висвітлено основні віхи життя М.Г. Демчишина, окреслено наукові здобутки, діяльність із збереження об'єктів культурної спадщини та захисту від небезпечних інженерно-геологічних процесів.

Ключові слова: біографія; інженерна геологія; зсуви; геологічне середовище; техногенні чинники.

5 квітня 2021 р. на 86-му році пішов з життя доктор технічних наук (1994), професор (2004), завідувач відділу інженерної геології Інституту геологічних наук (ІГН) НАН України (1988—2021), член-кореспондент та віце-президент Українського центру Міжнародної академії наук Євразії (1996), член Всеукраїнської громадської організації «Українське товариство механіки ґрунтів, геотехніки і фундаментобу-

дування», член президії Українського товариства охорони природи (1992), дійсний член Академії будівництва України, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки (2010).

Михайло Гордійович народився в смт Мізоч Здолбунівського району Рівненської області, як він завжди підкреслював — на бурштиновій землі. У ті складні роки, розриваючись між різними політичними устроями, і далі по життю він мужньо та непохитно йшов тернистою дорогою, долаючи випробування долі та штучні перепони, з честю відстоював національну ідею, гідно відповідав на різноманітні виклики часу. Згадував випадок, як у 1940-му році після обшуку енкаведистами майже всією родиною ледве не заgrimів до Сибіру за українські книжки. Окрім 17 вересня він мав ще один день народження — після того як у віці п'яти років над його головою пролетіла куля. Вже ніхто не скаже, хто то був, чия це була куля, хто стріляв, з якої сторони, але цю мить він запам'ятав назавжди і завжди її переповідав. Там же закінчив середню школу.

Цитування: Кріль Т.В. Пам'яті видатного інженера-геолога Михайла Гордійовича Демчишина (September 17, 1934 — April 5, 2021). *Геологічний журнал*. 2021. № 2 (375). С. 118—122. <https://doi.org/10.30836/igs.1025-6814.2021.2.233532>
Citation: Kril, T.V. (2021). To the Memory of famous geological engineer Mykhaylo Gordiyovych Demchishyn. *Geologichnij zhurnal*, 2 (375), pp. 118-122, <https://doi.org/10.30836/igs.1025-6814.2021.2.233532>

Навчався в Львівському політехнічному інституті, який закінчив у 1958 р. Далі у 1961—1964 рр. — аспірантура в Українському науково-дослідному і проектному інституті «УкрНДІпроект» (м. Київ).

Михайло Гордійович працював інженером Обласного управління автомобільного транспорту та шосейних шляхів (м. Львів, 1959 р.), Львівської філії УкрНДІпроекту (м. Львів, 1959—1961), молодшим науковим співробітником УкрНДІпроекту (м. Київ, 1964—1968), старшим науковим співробітником і завідувачем лабораторії динаміки схилів відділу протизсувних заходів Науково-дослідного і проектно-конструкторського інституту міського господарства (м. Київ, 1968—1978). З 1978 р. — старший науковий співробітник, а з січня 1988 р. — завідувач відділу інженерної геології ІГН НАН України.

У 1968 р. захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата технічних наук (м. Москва), а у 1994 р. — доктора технічних наук (м. Івано-Франківськ). У 1996 р. обраний членом-кореспондентом Міжнародної академії наук Євразії. В 2004 р. йому присвоєно наукове звання професора за спеціальністю «Інженерна геологія».

Михайло Гордійович — відомий фахівець в галузі інженерної геології, механіки ґрунтів і фундаментобудування. Все життя він присвятив вивченню проявів ерозійно-гравітаційних процесів на схилах морських узбереж, річкових долин, гірських схилах території України і досягнув великих успіхів у цьому. За його рекомендаціями проведено інженерний захист територій та об'єктів від руйнівних (катастрофічних) проявів небезпечних геологічних процесів в містах та регіонах території України.

У м. Київ М.Г. Демчишин дослідив ефективність діючих протизсувних споруд і надав рекомендації щодо їх вдосконалення і підвищення надійності захисту території міста від руйнівних проявів зсувів.

У м. Одеса він виконав дослідження стійкості берегового схилу Чорного моря, прилеглого до Приморського бульвару, що були пізніше використані при реконструкції бульвару на ділянці від Потьомкінських сходів до будинку Міськради. За його рекомендаціями проведено також укріплення основ Одеського оперного театру.

У робочому кабінеті після головування на секції Всеукраїнської конференції молодих вчених (2019)
In the working office after chairing the section of the All-Ukrainian Conference of Young Scientists (2019)

Обстеження наслідків катастрофічного паводку на допливі Тиси (2001)
Survey of the consequences of the catastrophic flood on the Tisza tributary (2001)

На Південному березі Криму вчений досліджував гірські схили, що зазнають руйнувань від зсувів та селів, які, в свою чергу, загрожують порушенням стійкості об'єктів житлово-комунального і курортного будівництва, а в Карпатському регіоні України вивчав зсуви і селі, спричинені паводками на гірських річках.

Як член Товариства охорони пам'яток історії та архітектури М.Г. Демчишин виконував значну роботу зі збереження та відновлення цих пам'яток, зокрема брав участь в інженерно-геологічному обґрунтуванні відтворення Михайлівського Золотоверхого та Успенського соборів у м. Київ. Він є головою Всеукраїнської секції охорони надр та екологічної геології

Обговорення інженерно-геологічних проблем центральної частини м. Київ (2008)
Discussion of engineering and geological problems of the central part of Kyiv (2008)

У родинному колі з онуком та доньками (2010)
In the family with grandchildren and daughters (2010)

ім. Щириці Українського товариства охорони природи.

Відзначається його участь в роботі урядових комісій з встановлення причин руйнівних проявів зсувів на територіях населених пунктів України (Чернівці, Севастополь, Лисичанськ, Дніпропетровськ, Дніпродзержинськ та ін.), катастрофічних паводків у Закарпатській області восени 1998 та навесні 2001 рр.

У вересні 2008 р. під керівництвом М.Г. Демчишина у відділі інженерної геології виконано інженерно-геологічне обґрунтування проти-зсувних та протиселевих заходів у системах протипаводкового захисту в басейнах рік Дністер, Прут, Серет.

Упродовж 2008—2012 рр. проведено обґрунтування інженерно-геологічних засад охорони об'єктів культурної та природної спадщини України. Зокрема, крім чотирьох українських

об'єктів світової культурної спадщини (Софія Київська, Києво-Печерська Лавра, Центр м. Львів, будівля Національного університету в Чернівцях), додатково визначені об'єкти культурної спадщини, які при певній підготовці можуть бути занесені в списки ЮНЕСКО. Запропоновано створення геологічних парків («Товтри», «Степове Побужжя», «каньйон р. Смотрич», «Канівські дислокації»).

Дослідником опубліковано 250 наукових праць, серед яких 23 окремі наукові видання (монографії, довідкові та методичні посібники, брошури, препринти). Згадаємо тут деякі його монографії:

Инженерно-геологическая характеристика платформенной части Украины. Киев: Наук. думка, 1982. 168 с. (у співавторстві);

Природа состава и свойств грунтов и связанных с ними геодинамических процессов. Киев: Наук. думка, 1984. 136 с. (у співавторстві);

Современная динамика склонов на территории Украины. Киев: Наук. думка, 1992. 256 с.;

Техногенні впливи на геологічне середовище території України. Київ, 2004. 156 с.;

Методичні вказівки до виконання лабораторних практикумів з курсу «Інженерна геодинаміка». Київ: ІВЦ «Політехніка», 2005. 60 с. (у співавторстві);

Мониторинг прибрежной зоны на Черноморском экспериментальном подспутниковом полигоне. Севастополь: НЦП «ЭКОСИ-ГИДРОФИЗИКА», 2014. 526 с. (у співавторстві). М.Г. Демчишин брав участь у підготовці матеріалів

до Національного атласу України. За роботу з оцінки інженерно-геологічних умов території України вчений отримав Державну премію з науки і техніки у 2010 р.

Низку праць М.Г. Демчишина опубліковано в закордонних виданнях. Зокрема, доповідь «Ризик зсувів на забудованих територіях» в працях Міжнародного симпозиуму «Інженерна геологія та оточуюче середовище», Роттердам, А.А. Балкема, 1997 (англійською мовою); тези доповідей в матеріалах 31-го (Ріо-де-Жанейро) та 32-го (Флоренція) Міжнародних геологічних конгресів; доповідь «Стійкість різних за генезисом схилів» на 7-му Європейському конгресі з «Регіональної ГЕОнаукової картографії та інформаційної системи», Болонья, Італія, 2012 (англійською мовою, у співавторстві); доповідь на міжнародному симпозиумі «Геотехнічні проблеми мегаполісів», Москва, 2010 р.

М.Г. Демчишин відомий як редактор і рецензент наукових праць в галузі інженерної геології. Багато років був членом редколегії «Геологічного журналу», журналів «Екологія довкілля та безпека життєдіяльності», «Світ геотехніки». Виділяється також його співпраця у 1973—1981 рр. з реферативним журналом «Геологія» у розділі «Інженерна геологія і гідрогеологія» (м. Москва), для якого він підготував понад 500 рефератів статей за названою спеціальністю з оригіналів, опублікованих у різних країнах романо-германськими та слов'янськими мовами.

Михайло Гордійович співпрацював із засобами масової інформації, зокрема з газетами «Вечірній Київ», «Правда України», «Газета по-київські», «Трилисник», часопис «Рідна природа», «Комсомольська правда в Україні». Виступав на радіо та популярних телеканалах («Перший», «1+1» та ін.).

Упродовж 2001—2007 рр. М.Г. Демчишин за сумісництвом працював професором кафедри геобудівництва та гірничих технологій Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут», читав курс «Моніторинг геологічного середовища» для магістрів на геологічному факультеті Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Був членом спеціалізованих вчених рад із захисту дисертацій при ІГН НАН України та при ДУ «Науковий центр аерокосмічних досліджень Землі ІГН НАН України».

М.Г. Демчишину присвоєно звання «Почесний розвідник надр», його нагороджено медалями «В пам'ять 1500-ліття м. Києва», «Ветеран труда», «За благодійність та добродійність у відтворенні втрачених пам'яток» Всеукраїнського фонду відтворення видатних пам'яток ім. Олеса Гончара, ім. В.І. Лучицького (2009 р.), Л.І. Лутугіна (2011 р.) за заслуги у розвідці надр від Геологічної служби України, Почесною грамотою Верховної Ради України, відзнакою НАН України «За підготовку наукової зміни» (2019 р.).

Наводимо спогади про Михайла Гордійовича його середньої доньки Наталії Коттен: *«Згадуючи Михайла Гордійовича, неможливо виділити щось одне, що могло б його охарактеризувати як вченого і як особистість, настільки багатогранною і різнобічною людиною він був. Присвятивши все своє життя без залишку служінню геології, він також глибоко вивчав історію, археологію, літературу і поезію, читав твори вітчизняних і зарубіжних авторів в оригіналі. Мав феноменальну пам'ять, пам'ятав усі дати, імена і нерідко цитував дослівно витяги з багатьох творів.*

Мабуть, зараз рідко зустрінеш людину, яка настільки глибоко розуміється на предметі розмови. Ми перейшли до часів, коли знання можна отримати шляхом одного натискання клавіші на комп'ютері, в результаті чого ці знання часто не достовірні і поверхневі. Михайло Гордійович ж і від себе і від інших вимагав досконального вивчення предмета. Маючи неосянжу бібліотеку, в кожній його книзі можна знайти позначки, закладки, виписані цитати і щоденники з власними думками на різні теми.

Також неможливо не згадати його безмежну любов до нашої прекрасної України, до її природи, ландшафтів, міст і селищ. Пам'ятаю, як водив мене маленьку на схили Дніпра, як гуляли вуличками такого улюбленого ним Києва, як з кожним його словом передавалася мені любов і гордість за цю давню, Богом дану нам землю. І він служив їй, служив щиро і віддано.

А ні на хвилину не втрачав бадьорості духу, оптимізм і почуття гумору. Ніколи не скаржився, не сумував.

Мені довелось останні кілька місяців провести поруч з ним, допомагаючи йому в роботі. Працюючи поруч, я не переставала дивуватися його ентузіазму і силі думки, помічаючи, як часто співробітники та всі, хто його знав,

звертались до Михайла Гордійовича за знаннями, за порадою і підтримкою.

Просто бути поруч, слухати його спогади, настанови, часом іронічні, але завжди мудрі, відчувати батьківську підтримку і любов, захоплюватися глибиною знань, ловлячи кожне слово. Ці кілька місяців назавжди залишаться в моїй пам'яті, як подарунок, як промінчик його тепла, що зігрів мене перед його відходом. Пам'ятаю, коли щось не виходило, він щоразу повторював мені одну з улюблених своїх цитат: "Things Take Time" (Все вимагає часу):

Put up in a place
where it is easy to see
the cryptic admonishment
T.T.T.

When you feel how depressingly
slowly you climb
it's well to remember that
Things Take Time.

Надійшла до редакції 04.06.2021

Прийнята 07.06.2021

T. V. Kril

Institute of Geological Sciences of NAS of Ukraine, Kyiv, Ukraine

E-mail: kotkotmag@gmail.com

TO THE MEMORY OF FAMOUS GEOLOGICAL ENGINEER

MYKHAYLO GORDIYOVYCH DEMCHYSHYN (September 17, 1934 — April 5, 2021)

The article illuminates life of M.G. Demchyshyn, outlines scientific achievements, activities for the preservation of cultural heritage sites and protection from dangerous engineering and geological processes.

Keywords: *biography; engineering geology; landslides; geological environment; man-made factors.*